

Annona Nova XI.
A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2020

Szakmai lektorok:

András Csaba, Bagi Zsolt, Barabás Gábor, Boros Julianna,
Bosák Levente, Hornyák Árpád, Maczelka Csaba,
Milbacher Róbert, Palkhoffer Mónika, Sári B. László,
Tuboly Ádám, Zsidó András Norbert

A kiadvány a Nemzeti Tehetség Program támogatásával jött létre
NTP-SZKOLL – 19-0050

Kiadó: Kerényi Károly Szakkollégium
Felelős kiadó: András Csaba

Szerkesztő
Kömüves Dániel

Olvasószerkesztők
Csabay István, Fenyő Dániel, Flach Richárd, Ignác Ágoston,
Kiss Georgina, Ónya Balázs, Radnai Dániel Szabolcs, Szabó Bianka,
Zsupos Norbert

Borítóterv
Simor Kamilla

Borítófotó
Heiter Bence

Tördelés
Vértesi Lázár

Nyomdai kivitelezés
Virágmandula Kft.

ISSN: 2061-4926

© A szerzők, 2020
© A szerkesztők, 2020

Minden jog fenntartva.

Tartalomjegyzék

Bozsoki Petra: Előszó	7
Tér	13
Bevezető	15
Berger Viktor: A köd térélménye	19
Csabay István: A társadalmi nyilvánosság politikai ereje a XVIII. századi Lombardiában. Az <i>Il Caffè</i> folyóirat politikai programja és hatalomgyakorlási stratégiái	29
Radnai Dániel Szabolcs: „Ennél kellemetesebb vidék nem csak házunkban, de egész Európában sincsen.” A földrajzi tér nemzetiesítése 19. századi Balaton-útikönyvekben	47
Orsós György: A lokalitás és nemzetállam-építés Pécsen és Szarajevóban az utcanevek változásainak tükrében	65
Várdai Levente: Leventeképzést végző cserkészcsapatok. A cserkészlevente keret létszáma, kiterjedése és szabá- lyozása a cserkész irattár forrásai alapján	77
Lukács Laura Klára: Hergé párhuzamos földrajza. Világ- alkotás és geopolitika a Tintin-képregényekben	91
Karácsonyi Krisztina: Nyelvi ideológiák és a romani nyelv (használatának) terei egy baranyai falu oláh cigány közösségében	105
Történelem és társadalom	123
Bacsa Ildikó Eszter: Nőideálok a magyar filmhíradókban (1945–1949)	125
Ignác Ágoston: Salamon király Szent Györgynek tett fogadalma	141

Raposa Vivien Kitti: Keresztény, nemzeti, antiszemita jelszavak nevében. A Turul és Emericana pécsi korporációinak tevékenysége a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemen a Horthy-korszakban	153
Kömüves Dániel: A társadalom szubjektív reprezentációi két pécsi vállalkozás tükrében	169
Recenziók	185
Jaksa Csaba: Class struggle instead of racial struggle – Asad Haider, <i>Mistaken Identity: Race and Class in the Age of Trump</i> (London: Verso, 2018)	187
Ónya Balázs: Variációk igazságra – Kocsis László, <i>Az igazság elméletei</i> (Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2018)	199
Rezümék	211
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjai a 2019/2020-as tanévben	223
A Kerényi Károly Szakkollégium mentorai a 2019/2020-as tanévben	224

LUKÁCS LAURA KLÁRA

Hergé párhuzamos földrajza

Világalkotás és geopolitika a Tintin-képregényekben

Bevezetés

Georges Rémi 1907-ben született Belgiumban. Egészen fiatalon, 1926-ban a belga cserkész-sajtóban kezdte rajzoló pályafutását, első képregényét a *Le Boy-Scout Belge* című lapban jelentette meg. A cserkész-eszmeiség Hergé fő művére, a *Tintin kalandjai* sorozatra is hatott, valamint főhősének, Tintinnek a jellemvonásaiból is kiolvasható. Az első Tintin-képregény 1929. január 10-én jelent meg, a *Le Vingtième Siècle* című konzervatív, katolikus napilap ifjúsági mellékletében, a *Le Petit Vingtième*-ben. A sorozat népszerűségének köszönhetően a második világháború alatt a *Le Soir* francia nyelvű belga napilapnál jelentek meg a Tintin-képregények. Hergét a háború után a német hatalommal való együttműködéssel vádolták, de hamarosan felmentették és 1946-tól kezdve már a saját szerkesztésű *Tintin* című lapban adhatta közre újabb munkáit.¹ 1983-ban halt meg, befejezetlenül hagyva a huszonegyedik Tintin-albumot. Tintin kalandjai tehát ezzel a félkész állapotban kiadott *Tintin et l'Aph-art* című albummal értek véget és a rajzoló halála óta a szerzői jogokat birtokló Moulinsart S.A. szigorúan öröködi Hergé öröksége felett. A magyar közönség számára a kilencvenes évek elején sugárzott rajzfilmsorozat,² vagy az Egmont kiadónál magyar

---

¹ DUNNETT, Oliver, „Identity and Geopolitics in Hergé’s Adventures of Tintin”, *Social & Cultural Geography* 10, 5. sz. (2009): 583–598, 585.

² *Tintin kalandjai* (1991–1992), Hozzáférés: 2020.03.25. https://www.imdb.com/title/tt0179552/releaseinfo?ref_=tt_dt_dt#akas

fordításban is megjelentetett Tintin-albumok, esetleg a 2011-es Spielberg-filmadaptáció révén lehet ismerős Tintin alakja.

A kalandok főhőse, Tintin, egy tizenéves riportert, aki fehér foxterrierjével, Milouval kezdettől fogva elválaszthatatlan párost alkot. Jean-Marie Apostolidès Tintint a „superchild” mítosz megtestesítőjének látja,³ szerinte ugyanis Tintin kalandjai mélyén elvont értelemben egy apa-fiú konfliktus húzódik meg. Ennek során a gyerek-hős felveszi a harcot egy patriarchális értékeket képviselő apai karakterrel és végül mindig legyőzi a felnőttet. Utóbbi sosem Tintin saját felmenője, ugyanis Hergé hőségnek nincs családja, sem vezetéknéve, sőt igazi otthona sem. Az első albumok lapjairól még úgy értesülünk, hogy egyedül él egy bizonyos Labrador utcai lakásban, de később egy barátjához, Haddock kapitányhoz költözik a Moulinsart kastélyba. Tintinnek azonban nemcsak a családi, de a nemzeti hovatarozása is homályos. Az első két album, a *Tintin au Pays des Soviets* és a *Tintin au Congo* 1930-as kiadása még egyértelműen hangsúlyozta Tintin belga és brüsszeli identitását. Például a *Tintin au Congo* első kiadása még rengeteg erre utaló apró jelzést tartalmaz: hőseink kimondottan Antwerpenből indulnak útra azért, hogy a *Le Petit Vingtième* számára riportot készítsenek, sőt, egy belga tábornok, Thysville nevét viselő hajón utaznak és Belga Kongó konkrét városait is érintik, Bomát és Matadit. Az album 1942-es újrakiadásában azonban megfigyelhető, hogy Hergé szisztematikusan megtisztítja a történetet a fenti utalásoktól, amelyek azt konkrét földrajzi helyszínekhez kötötték. A belga és kongói viszonylatokat egy tágabb európai és afrikai összefüggéssel váltja ki, hiszen így a képregény egy szélesebb nemzetközi közönséget is meg tud szólítani.⁴ A semlegesség, vagyis a tágabb értelemben vett európaiság nemcsak a sorozat szélesebb körben való terjesztését szol-

---

³ APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, „Hergé and the Myth of the Superchild”, *Yale French Studies* 111. sz. (2007): 45–57, 45.

⁴ MAKSA Gyula, *Képregények kultúráközi áramlatokban* (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2017), 48.

gálta, hanem Tintin alakját is teljesen szabaddá, függetlenné tette. Habár a frankofónia és európaiság szorososan hozzátartozik Tintin karakteréhez, semelyik országhoz sem kötődik, mindenki képzeletére egyformán tud hatni: Aymeric Landot a „tabula rasa” kifejezést használja Tintinnel kapcsolatban.⁵ Ezzel azt sugallja, hogy a képregényhős karakterének sematikussága szabad teret enged a mindenkori olvasónak, amelyet saját identitásának és elképzeléseinek megfelelő tartalmakkal tölthet ki. Ennek értelmében az olvasói közegnek fontos jelentésalakító hatása van az Hergé-képregényekre. Hergé térábrázolásában a valóságos, létező országok és helyek mellett megjelenik egy párhuzamos fiktív földrajzi dimenzió is. A valós és fiktív helyek megjelenítése egyaránt geopolitikai összefüggésekbe ágyazott: Hergé olyan teret teremt, amelyben nemzetközi gazdasági és hatalmi konfliktusokat modellezhet. A valódi geopolitikai viszonyok és a velük párhuzamosan működő Hergé-univerzum tehát párbeszédben állnak egymással. Milyen szerepet játszik Hergé életművében a földrajzi tér ábrázolása, és hogyan olvad össze benne valóságos és a fiktív jelleg? Miért lehetett érdeke Hergének a diegetikus és az extradiegetikus valóság összekapcsolása, és vajon hogyan viszonyulhatunk ma a képregényekben megjelenő geopolitikai tartalmakhoz? Tanulmányomban ezekre a kérdésekre keresem a választ, főként a rendelkezésre álló képregénytudományos szakirodalmi háttér felhasználásával.

Tér, idő és kaland viszonya Hergénél

A Tintin-albumok – egy kivétellel⁶ – mind valamiféle utazás, térbeli helyváltoztatás köré épülnek. Ki kell emelni azonban, hogy

⁵ LANDOT, Aymeric, „Du reportage au Conte, stéréotypes colonialistes et archétypes littéraires”, in szerk. ARNOULD, Paul, *Les géographies de Tintin*, 81 – 91 (Párizs: CNRS Éditions, 2018), 84.

⁶ A *Les Bijoux de la Castafiore* (1963) című albumban nincs utazás, ez a Mou-linsart kastélyban játszódik.

az egyes utak, tartsanak bár a Föld legkülönbélebb pontjai felé, vagy akár a Holdra, mindig visszatérnek oda, ahonnan elindultak. Ez a kiinduláspont Tintin lakhelye, ahol hőseink erejüket visszanyerve újra képessé válnak egy következő kalandra. A Labrador utcai lakásba, majd később a Moulinsart kastélyba való visszatérés lehetővé teszi, hogy a történet végén helyreálljon a kiindulási helyzet. Tehát a kezdő és a végállapot változatlan, a kettő között történt események nyomtalanul múlnak el, azt az érzetet keltve, hogy az Hergé-univerzumban megáll, vagy inkább nem is telik az idő.⁷ Ez azt jelenti, hogy egy inkább epizodikus sorozatról van szó, nem pedig egy folytatásos, szerializált jellegűről, habár előfordulnak benne tematikus visszautalások a korábbi részekre, sőt vannak folytatólagos albumpárok is, mint a holdraszállást feldolgozó *Objectif Lune* (1953) és *On a marché sur la Lune* (1954).⁸

A fenti példával szemben, a Tintin-képregények jellemzően önmagukba visszatérő történetek: mindig újrakezdődnek, és ebben a folyamatos jelenben Tintinnek nem kell tartania az öregedéstől vagy a haláltól, mert örökké ugyanolyan fiatal marad. Ha a külső megjelenése nem is, azért az életmű elejét és végét összehasonlítva a személyisége valamelyest mégiscsak megváltozik, ha nem is olyan módon és mértékben, mint a hagyományos értelemben vett fejlődéstörténetekben. A korai Tintint a későivel összehasonlítva kisebb viselkedésbeli különbségek figyelhetők meg: toleránsabbá, emberibbé válik és ezáltal a karakter kezdeti merevsége az életmű végére eltűnik.⁹ Az Hergé-történetek ideje nem lineáris, ezért bennük az idő múlása nehezen meghatározható. Az olvasó a díszletekből érzékeli, hogy egy elnyújtott, felfüggesztett huszadik században játszódik a történet, ám ezen belül

⁷ GERBIER, Laurent, *La conquete de l'espace (touristes, héros volants et globe-trotters)*, Neuviemeart 2.0, Hozzáférés: 2020.03.27. <http://neuviemeart.citebd.org/spip.php?article438>

⁸ MITTEL, Jason, „Narratív komplexitás a kortárs amerikai televíziózásban”, *Metropolis* 12, 4. sz. (2008): 30–53, 33.

⁹ APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, „Hergé and the Myth of the Superchild”, 52.

pontosabban már nem lehet datálni az eseményeket.¹⁰ Ebben az időbeli mozdulatlanságban ugyanaz a forgatókönyv ismétlődik újra meg újra: a jó és a rossz összecsap, majd győz a jó, úgy, hogy közben a mindig megújuló térbeli viszonyok mégis a változatoság érzetét keltik.¹¹ Apostolidès szerint Hergénél az időbeli dimenzió nál nagyobb hangsúlyt kap a térbeliség.¹² Az időbeli statikusság térbeli mobilitással társul: Tintin mindvégig ugyanaz marad, míg a világ folytonos változásban van körülötte. Tehát Hergé narratív eszköztárának alapvető eleme az újabb terek bevezetése a történetbe.¹³ Benoît Peeters a tér szerepét a Tintin-kalandokban az üzemanyagéhoz hasonlítja. Szerinte azért van szükség mindig újabb és újabb helyszínek bevezetésére, mert az elbeszélés az új terep által biztosított lehetőségeket aknázza ki a cselekmény beindításához és mozgásban tartásához.¹⁴ Az egyes különböző terek azonban csak véges számú kalandlehetőséget kínálnak, így ezek kimerítése után Hergének mindig újabb terep után kell néznie az elbeszélés folytatásához. A kaland egyenlő az utazással, azaz a helyszínek közötti mozgással, az eközben átélt találkozásokkal és véletlenekkel, amelyek egyszerre tűnnek természetesnek és művinek az Hergé-életműben.¹⁵

Landot megállapítja, hogy a Tintin-kalandok során Hergé két pólus között ingadozik: az egyik a távoli, a képzeletbeli és az egzotikus fantáziák, azaz a fikció pólusa, míg a másik a saját élmény, a kortárs történelmi események és a létező terek, azaz a valóság pólusa. A kalandok cselekményszála újabb és újabb helyszínek kialakítását követeli, amelyek újdonságuk mellett bele is simulnak az elbeszélés világába. Tehát Hergének mindig új terekre volt szüksége, amelyeket a két pólus közötti skálán jelölt ki és alkotott meg a pillanatnyi érdeklődésének és kreatív kész-

¹⁰ LANDOT, Aymeric, „Du reportage au Conte...”, 88.

¹¹ APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, „Hergé and the Myth of the Superchild”, 47.

¹² Uo., 55.

¹³ LANDOT, Aymeric, „Du reportage au Conte...”, 88.

¹⁴ Peeterst idézi: LANDOT, Aymeric, „Du reportage au Conte...”, 88.

¹⁵ LANDOT, Aymeric, „Du reportage au Conte...”, 89.

tetéseinek megfelelően.¹⁶ Ennek eredményeképp Tintin utazásai során a létező földrajzi helyszínek fiktív szigetekkel, államokkal vagy településekkel váltakoznak. Hergé életművének sajátossága, hogy szerves egységben van egymással ez a kétféle földrajz: a fiktív és a valóságos. Például, a *L'Île noire* (1938) című album kezdetén egy bizonyos Eastdown nevű fiktív településre indul a főhős, amelyről a Tintin-kalandok kétbalkezes nyomozói Dupond és Dupont nyilvánvalóvá teszik, hogy Angliában, Sussexben található. Később Skóciában köt ki, amely, ha nincs is szó szerint kimondva, kiderül a térség olyan szimbólumainak felvonultatásából, mint a bogáncs, a skótszoknya és a Loch Ness-i szörny. Ezen a valóságos, beazonosítható területen belül azonban Tintin újra elveszik a fiktív földrajz párhuzamos térképén, ugyanis egy kitalált városkában, Kiltloch-ban köt ki, ahonnan elindul meglátogatni a szintén képzeletbeli Fekete Szigetet.¹⁷ A fenti példához hasonló fiktív–valóságos játék jellemzi az Hergé-féle képzeletbeli országokat is: mindegyikről tudjuk, hogy melyik kontinensen vagy földrajzi térségben fekszik, de mégsem lehet őket pontosan meghatározni, mert hirtelen a valóság és a fikció addig párhuzamosan működő földrajzai elválnak egymástól.¹⁸ Világos, hogy Khemed emirátusa a Perzsa-öbölben, a Szyldávia¹⁹ nevű királyság pedig Kelet-Európában található, mégsem tudjuk őket megjelölni a térképen, vagy valóságos országoknak megfeleltetni. A valós és a fiktív földrajzi helyek közötti átjárás szinte észrevétlenül, automatikusan történik. Nem feltűnő, hiszen az Hergé-univerzum

¹⁶ LANDOT, Aymeric, „Du reportage au Conte...”, 87–88.

¹⁷ HERGÉ, *L'Île noire: Les aventures de Tintin* (Tournai: Casterman, 2007), 39–43.

¹⁸ NATTIEZ, Renaud, „Les Aventures de Tintin: une géographie parallèle”, in szerk. ARNOULD, Paul, *Les géographies de Tintin* 151–156 (Párizs: CNRS Éditions, 2018), 153.

¹⁹ Szyldávia eredetileg „Syldavie”, elsőként a *Le Sceptre d'Ottokar* (1939) című Hergé-albumban megjelenő fiktív királyság. A tanulmányban a magyar fordításban szereplő országneveket használom. HERGÉ, *Ottokár jogara: Tintin kalandjai* (Budapest: Egmont kiadó, 2008).

megformálása koherens egésznek alkot: a fiktív területek vizuális és konceptuális megalkotottsága legalább olyannyira részletekbe menő, mint a valóságos helyszíneké. Sőt előfordul, hogy a fikció ábrázolásának realizmusa túlszárnyalja a létező helyszínekét: Tibetben mindenki franciául, vagyis ugyanazon a nyelven beszél, mint Tintin, de a szyldáviaiaknak saját nemzeti nyelvet alkotott Hergé. Ezt a szláv hangzású, de valójában egy brüsszeli dialektus átírásából született nyelvet az olvasó nem csak „hallhatja” a szereplők szájából, de írott formában is megcsodálhatja: az útjelzőtáblákon cirill betűs szyldáv felirat díszleg, igaz, alatta az utasítás francia megfelelője is olvasható.²⁰

Hergé univerzumában azonban nem csupán a térbeli viszonylatokban keveredik egymással valóság és fikció. Hasonló összemosódás figyelhető meg a képregények cselekményszála és a keletkezésükkor éppen zajló történelmi események között. Észrevehető, hogy egyes korabeli aktualitásoknak gyakorta megvannak a maguk megfelelői a Tintin kalandok párhuzamos világában is. Dunai Tamás a képregények és történelmi események összefüggéseit vizsgálva kidolgozott egy tipológiát a képregényes elbeszélési stratégiák csoportosítására.²¹ Ezen belül a Tintin-képregények leginkább a *történelmiesített fikció* kategóriájához állnak közel: Hergé fikcionális univerzumában felbukkannak ugyanis történelmi események vagy azokra utaló reflexiók. Az 1938-as *L'oreille cassée* című albumban például két fiktív dél-amerikai ország, San Theodoros és Nuevo Rico között kitör a háború, egy Gran Chapo

²⁰ HERGÉ, *Objectif Lune: Les aventures de Tintin* (Tournai:Casterman, 1953), 4.

²¹ A Dunai által megállapított négy stratégia: a történelmiesített fikció (fikcionális univerzum valós eseményekkel való megtöltése), a történelem fikcionalizálása (fikciós történetekkel dolgozó történelmi képregény), a történelmi konstrukciók hitelességre törekvő megformálása (ismeretterjesztő életrajzi/történelmi képregény), és végül a képregényes önelbeszélés (képregénynapló, memoár, önéletrajz). DUNAI Tamás: „Konstruált történelem és történelmiesített fikció a képregényekben” in szerk. VINCZE Ferenc, *Képregényen innen és túl: Képregénytudomány I.*, 46 – 61 (Budapest: Szépirodalmi Figyelő Alapítvány, 2017), 46.

nevű sivatagi terület birtoklása miatt, mert azt sejtik, hogy olajmezők rejlenek a felszín alatt. Ezt egy többféle valóságreferenciát is tartalmazó utalásként értelmezi a képregényes szakirodalom, ahogyan egyébként a kortárs olvasóközönség is tette feltehetően, hiszen nem sokkal a képregény megjelenése előtt Európában nagy sajtóvisszhangot kapott a Bolívia és Paraguay közötti (1935-ben lezárult) háború, amelyet egy Gran Chaco nevű terület megszerzése érdekében vívtak. Ám végül – pont ahogy a képregényben is – kiderült, hogy hamis volt a feltételezés: az értékes olajmezők valójában nem is léteznek.²² Az 1939-es Hergé-album pedig Apostolidès szerint az Anschluss eseményeire reflektál.²³ *A Le sceptre d'Ottokar* az előző albumhoz hasonlóan saját korának történelmébe ágyazódik, de már azzal az igénnyel, hogy felülírja, mintegy „kijavítsa” azt. A képregény megrajzolásával egyidejűleg zajlott az Anschluss, amely az album cselekményében is tükröződik. Adott két fiktív szomszédos ország Kelet-Európában: Szyldávia, egy hagyományos, jól működő monarchia és Bordúria, egy militarista diktátor vezetése alatt álló állam. Szyldáviában működik egy szélsőséges csoport, a ZZRK (Zyldav Zentral Revoluzionär Komitzät), amely Müsstler vezetésével a két ország egyesítésére készül. Az utóbbi név Mussolini és Hitler nevének összevonására emlékeztet, ezzel is megerősítve a képregény aktuálpolitikai konnotációit.²⁴ Tintin Szyldávia függetlenségéért való küzdelme tehát korabeli politikai eseményekhez kapcsolható, ám az album cselekménye nem követi pontosan a valóságos események folyását. Míg az Anschluss a területek összevonásával végződött, Hergé történetében Tintin ezt sikeresen megakadályozza. Azok számára, akik Hergé politikai állásfoglalásait kutatják a

²² DUNNETT, Oliver, „Identity and Geopolitics...”, 592.; PUYO, Jean-Yves, „»Vive le général Alcazar! C'est un lascar! «”, in szerk. ARNOULD, Paul, *Les géographies de Tintin*, 179–192 (Párizs: CNRS Éditions, 2018), 182–183.

²³ APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, *Les métamorphoses de Tintin* (Párizs: Exils Éditeur, 2003), 152–153.

²⁴ GRUTMAN, Rainier, „»Eih benne, eih blavek«: l'inscription du bruxellois dans le sceptre d'Ottokar”, *Études françaises* 46, 2. sz. (2010): 83–98, 86.

képregények lapjain, a *Le sceptre d'Ottokar* rengeteg fogódzót kínál. „Hergé itt fedi fel legtisztábban a politikai véleményét [...]”. Képzletben a történelem folyását a saját akaratának megfelelően alakítja” – állítja Apostolidès.²⁵ Az alternatív földrajz mellé tehát egy alternatív történelem is társul Hergénél, amelyet a szerző néhol különösen nagy gonddal, részletekbe menően alkotott meg. Szyldáviát Tintin érkezése előtt egy prospektuson keresztül ismerheti meg az olvasó, amely nemcsak az ország földrajzi és demográfiai sajátosságait tárgyalja, hanem Szyldávia történelmét is felvázolja, egészen a hatodik századig visszamenőleg. A brossúra teljes egészében megjelenik az albumban, három egész képregényoldalt kitöltve.²⁶ Itt az általánosan jellemző külső fokalizáció hirtelen belsővé válik, hogy az olvasó Tintinnel egyidőben tájékozódhasson és így később se kelljen a cselekmény dinamikáját magyarázó közbeszúrásokkal megakasztani.

De vajon mi lehetett Hergé célja azzal, hogy reflektált a korabeli politikai aktualitásokra képregényeiben? Erre a kérdésre több lehetséges válasz is kínálkozik. Dunai szerint a fikciós univerzum valóságreferenciái egyrészt növelhetik a képregény iránti piaci keresletet, másrészt az olvasmányélményre is kihatnak, elősegítve az olvasó immerzióját a sajátjával összekapcsolt fikciós világban. Ugyanakkor a szerző a fikció biztonságot adó leple alatt értékelheti, kommentálhatja a valós eseményeket a képregény oldalain. Az olvasóra gyakorolt hatások és az alkotó számára biztosított szólásszabadság mellett a képregény utalhat megtörtént eseményekre egyszerűen a szereplők jellemének kibontása, vagy a cselekmény háttérének megteremtése érdekében is.²⁷ Nattiez is hangsúlyozza, hogy a Tintin-albumok népszerűsége jelentős rész-

²⁵ Saját fordítás – L. L. K. Az eredetiben: „C’est ici qu’Hergé dévoile le plus clairement ses opinions politiques [...]. Il rétablit imaginativement un courant historique plus conforme à ses vœux”. APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, *Les métamorphoses de Tintin...*, 152.

²⁶ HERGÉ, *Le sceptre d'Ottokar: Les aventures de Tintin* (Tournai: Casterman, 1984), 19–21.

²⁷ DUNAI Tamás: „Konstruált történelem...”, 50–51.

ben köszönhető az Hergé-univerzum sajátos, fikció és valóság között egyensúlyozó jellegének. Szerinte Hergé legfőbb motivációja egy egyedi diegetikus tér kialakítása volt, amit azért dúsított fel fiktív elemekkel, hogy a realizmus keretrendszerén kívül, szabadon tudjon mozogni saját alkotásának univerzumában. Ennek működését a fikciós jelleg miatt Hergé uralhatta, szabályrendszeit és belső logikáját ő határozhatta meg. Jóllehet Hergé világának működése nem feltétlenül felel meg a valóság mintázatainak, az olvasó szemében mégis a valóságosság hatását kelti. Hergé zsenialitása Nattiez szerint pontosan abban áll, ahogyan saját képzeletbeli világát hitelessé teszi. Szerinte Hergé alternatív földrajza legalább akkora hatással volt a Tintin-képregényeken felnőtt generációkra, mint a hivatalos geográfia: időn és országhatárokon túllépve, túlzó egzotikumával teremtett bennük vágyat az idegen tájak és az utazás iránt.²⁸

Geopolitikai üzenetek a Tintin-képregényekben

A valóságos földrajzi helyek és történelmi események integrálása miatt a Tintin-történeteken nyomot hagyott az a korszak, amelyben készültek. Az első négy Hergé-album esetében ez különösen látványos: ezek érezhetően idomulnak a keletkezésükkor Belgiumban elterjedt különböző földrajzi területekkel kapcsolatos sztereotípiákhoz. Ezeken keresztül a harmincas években rajzolt albumok olyan korabeli politikai dinamikákba kapcsolhatóak, mint a kolonializmus, az európai felsőbbrendűség, az antikommunizmus vagy az anti-amerikanizmus diskurzusai.²⁹ A képregény mint médium alkalmas hordozója lehet a kulturális, tudományos vagy ideológiai szempontból vonzalmat ébresztő „soft power” azaz puha hatalmi stratégiáknak. A képregényen keresztül közvetett módon terjeszthetőek politikai vagy diplomáciai nézőpontok

---

²⁸ NATTIEZ, Renaud, „Les Aventures de Tintin...”, 154–156.

²⁹ DUNNETT, Oliver, „Identity and Geopolitics...”, 583.

akár a nemzetközi szinten is. A *Tintin kalandjai* jó példa a puha hatalom képregényes közvetítettségének jelenségére: egy Európa-központú geopolitikai értékrendszert ad tovább népes olvasótáborának.³⁰ A puha hatalmi üzenetek különösen direkt jelenléte figyelhető meg a *Tintin au Congo* esetében, ez a kaland ugyanis Wallez abbé utasítására játszódik Afrikában, aki Hergé pártfogója és a *Le Petit Vingtième* szerkesztője volt. Hergé engedelmeskedett, annak ellenére, hogy ő már a második kaland során Amerikába szeretne volna küldeni Tintint. Azonban a konzervatív-katolikus belga sajtó érdekei megkívánták, hogy az antikommunista retorikát alkalmazó szovjet kaland után Tintin a belga gyarmatosítás ügyét népszerűsítse Kongóban.³¹ A kolonizáló hatalom idilli bemutatása mellett a *Tintin au Congo* Afrika-képét európai fantáziák uralják: végtelen szavannák, sűrű erdők és persze a legkülönbébb egzotikus vadállatok jellemzik. Azonban nemcsak a táj, de a feketék ábrázolása is a korabeli gondolkodásmódban elterjedt kolonialista sztereotípiákat visszhangozza és határozott európai felsőbbrendűséget sugároz.

A feketék megjelenítése a *Tintin au Congo*-ban ma már rassziztának tekinthető, emiatt az album Hergé kritikusaiknak célpontjává vált a huszadik század második felében, sőt 2007-ben egy kongói származású belga, Bienvenu Mbutu Mondondo pert indított az album kereskedelmi forgalomból való kivonása érdekében.³² Egyes képregénytudományi szerzők elméleti munkáikban próbálják az Hergé-albumok elitélhető propagandisztikusságát valamiféleképpen semlegesíteni. Apostolidés Hergé első két albumát „fiatalko-

³⁰ MAKSA Gyula, „A média geopolitikája”, in szerk. VINCZE Ferenc, *Képregényen innen és túl: Képregénytudomány I.*, 13–45 (Budapest: Szépirodalmi Figyelő Alapítvány, 2017), 34–37.

³¹ GODDIN, Philippe, *Les tribulations de Tintin au Congo. Monographie de Philippe Goddin* (Éditions Moulinsart, 2018), 19.

³² WATERFIELD, Bruno, *Tintin book accused of colonial racism*, The Telegraph, Hozzáférés: 2020.03.25. <https://www.telegraph.co.uk/news/world-news/1559792/Tintin-book-accused-of-colonial-racism.html>

ri tévelygésnek” tünteti fel,³³ Philippe Goddin pedig a *Tintin au Congo*-ról szóló monográfiáját a vitatott album kontextusainak szentelte, hogy ezek bemutatásával adjon magyarázatot a támadható tartalmakra. Kommentárjai érezhetően Hergé védelmében szólnak, a propagandisztikus tartalmak miatti felelősséget Hergé hatáskörén kívülre helyezve. Goddin nem mulaszt el reflektálni a dekolonializáció után az albumot érő támadásokra és a 2007-es perre sem. Ezt a témakört azonban a törzsszövegben nem, vagy csak érintőlegesen tárgyalja, inkább röviden, arról leválasztva az epilógusban kerül kifejtésre a kérdés, amelyet Goddin a *Tintin au Congo* töretlen népszerűségének megerősítésével zár le.³⁴ Más szerzők a propagandisztikusság semlegesítése helyett arra hívják fel a figyelmet, hogy az életmű egyes darabjaiból kiolvasható geopolitikai reprezentációkat el kell különíteni a szerző politikai meggyőződéseiről alkotott feltételezésektől. Peeters például úgy gondolja, hogy a Tintin-kalandok mögött Hergé politikai véleményét kutatni azért felesleges, mert az a műveiből direkt módon nem hozzáférhető, ugyanis a szerző meggyőződései nem összetévesztendőek az egyes képregényszereplők mondataiból kiszűrhető állásfoglalásokkal.³⁵ Landot felhívja a figyelmet arra a problémára, hogy az Hergét vádolók kiszakítják az albumokat az eredeti kontextusukból: nem veszik figyelembe azt az ideológiai és politikai szempontból és történelmileg komplex és ellentmondásos időszakot, amikor az első albumok készültek.³⁶ Hergé műveinek elemzésekor tehát túl kell lépniünk azon, hogy a különböző térreprezentációk mögött az ő saját politikai meggyőződéseit próbáljuk azonosítani: ezekre a szerző személyes látásmódja mellett nagy hatással volt a kor és a környezet szellemisége is.

³³ APOSTOLIDÈS, Jean-Marie, *Les métamorphoses...*, 10.

³⁴ GODDIN, *Les tribulations de Tintin au Congo...*, 217.

³⁵ Peeters-t idézi: LANDOT, „Du reportage au Conte...”, 83.

³⁶ Uo.

Összegzés

A Tintin-sorozat geopolitikai reprezentációi idővel sokat változtak, ahogyan feltehetően a szerző értékrendje is. A nem-európai helyszínek ábrázolásával kapcsolatos nyugati sztereotípiákkal való szakítás első jelei már Hergé ötödik képregényében, a *Le Lotus Bleu* (1936) képkockáin tetten érhetők.³⁷ Amikor Tintin Kínában jár, barátságot köt Tchang-gal és felsorolja neki a kínaiakról szóló európai kliséket, majd kifejezi az ezekkel kapcsolatos szkepticizmusát, így a sztereotípiákkal szembeni óvatosságra hívja fel az olvasók figyelmét. A Tintin-képregényeket mindvégig átszövik a kulturális mintákat felvonultató térábrázolások, hiszen Hergé egyik legfőbb történetmesélési stratégiája az újabb helyszínek bevezetése az elbeszélésbe. Hergé világalkotására jellemző a fikció és valóság összemosódása, amellyel a szerző kialakította a Tintin-képregények sajátos alternatív földrajzát. Az egyes képregényalbumokban változatos, részletekbe menő térreprezentációk kísérik végig a cselekmény fonalát, lehetőséget kínálva a képregényföldrajzi szempontú elemzésekre.

---

³⁷ HERGÉ, *Le Lotus Bleu: Les aventures de Tintin* (Tournai:Casterman, 1966), 43.